

Univerzita Karlova
Filozofická fakulta

**Posudek na disertační práci Mgr. Ivy Košatkové „Osídlování
Šumavy po druhé světové válce“
předkládané v roce 2023 v Ústavu etnologie FF UK**

vypracoval: PhDr. Jaroslav Otčenášek, Ph.D.

Katedra jihoslovanských a balkanistických studií FF UK

Etnologický ústav AV ČR, v. v. i.

Úvod

Posuzovaná disertační práce spadá svým tématem do oblasti výzkumů českého pohraničí v kombinaci s aktuálními postupy tzv. „oral history“ a mikrohistorie. Jde o dobře zvolené řešení, které může komplexně zhodnotit nelehké období poválečného dosídlování vybrané části českého pohraničí – Šumavy, v kontextu neklidné a nejasné doby (což platí zejm. pro 40.–50. léta 20. stol.). Kolegyně Košatková se správně rozhodla provést vlastní terénní šetření a v kombinaci s analýzou jiných prací tohoto typu a statistických pramenů pak dojít k syntetizujícímu shrnutí vybraných fenoménů zkoumané problematiky.

Stručné zhodnocení textu

Pokud bychom stručně zhodnotili předloženou disertační práci, můžeme konstatovat, že jde o text odpovídající standardům takovýchto prací na FF UK. Svou roli však hraje i řada spíše menších nejasností či nedostatečně vysvětlených a podložených tvrzení či závěrů, k nimž autorka dochází. Nejedná se ale o zásadní problémy, které by vedly k odmítnutí práce. Samotné téma je v rámci pochopení dnešního stavu českých a moravských pohraničních oblastí aktuální. Pochopení nedávné historie oblasti býv. Sudet však stále není dostatečné a pro českou společnost i nadále představuje jisté traumatizující dědictví, s nímž se ani téměř 35 let po převratu zcela nevypořádala. Proto je každá takováto práce přínosná a bezesporu potřebná.

Podrobnější analýza práce

Jestliže se zaměříme na zhodnocení práce detailněji, musíme se u některých dílčích problémů pozastavit a zamyslet.

Sama struktura práce je logická a přehledně členěná, můžeme říci tradiční, a nemám k ní žádné výhrady. Autorka nejprve jasně vysvětluje a definuje zkoumaný problém, detailně popisuje metody a techniky, které pro výzkum zvolila, a přibližuje nám užité prameny vč. archivních materiálů a dat z terénního výzkumu. Poté následuje hlavní část práce, kde se kolegyně Košatková pokouší plasticky prezentovat obyvatelstvo a sídelní strukturu a její proměny ve zkoumaném období s malým přesahem do doby starší, což je v tomto kontextu nezbytné.

Co se týče jazykové stránky, musíme konstatovat, že se v práci objevují drobné chyby, občasné nevhodné opakování slov – zejm. termín *narátorka* v Úvodu, lze přeci užít i jiná označení – respondentka, dotazovaná atd. Občas nalezneme překlepy – *vkořeněná* místo *vykořeněná* (s. 14). Některé věty by si také zasloužily částečně přestylovat.

Dále po stránce obsahové se tu a tam objevují problematická slovní spojení – těžko můžeme L. Štrougala označit za politruka, tedy armádního politického komisaře, jímž, pokud je mi známo, nikdy nebyl (s. 50). Dále mám výhradu k permanentnímu používání alibistického komunistického termínu *odsun*, je již všeobecně známé a přijímané, že se jednalo o nucené, někdy přímo násilné vystěhování a vyhnání. Podobně slovní spojení *obyvatelé německé národnosti* pro doby starší (středověk, novověk do 19. stol.) je nepřesný, dnešní pojetí nacionality ještě neexistovalo, lepší by bylo označení *německojazyčné obyvatelstvo*. Stejně tak nemohl být *příliv kolonistů z Rakouska*, které v té době neexistovalo, ale z Horních a Dolních Rakous (s. 40). Nepřesné je i konstatování, že přicházejí novoosídlenci ze zahraničí (po 2. sv. válce) a pak uvádět Rusko a Podkarpatskou Rus, správně mělo být SSSR a Zakarpatská oblast Ukrajinské SSR; dále je pak zmíněna Makedonie – autorka má patrně na mysli řecké Makedonce, nikoliv obyvatele jugoslávské Makedonie (s. 54).

Práce s prameny a literaturou je na odpovídající úrovni, byť např. chybí odzdrojování geografického vymezení Šumavy (s. 9), neboť navzdory uvedenému zapojuje autorka do textu i sousední oblasti – především

Novohradské hory, kde je zmiňován výzkum v Benešově nad Černou (bádání J. Hrdé, s. 57). Podobně se autorka reálně téměř nevyjadřuje k usídleným Rusínům, které podle dobové (ideologicky zatížené) literatury zahrnuje automaticky do Ukrajinců, což je z dnešního pohledu již irelevantní (např. s. 54). Některé literární zdroje jsou citovány přespříliš a místy to spíše vypadá, jako by autorka převypravovala cizí text – jde zejména o T. Spurného (Spurný 2012). Zcela nepřesné je konstatování, že „výsledky výzkumů lze považovat za poměrně objektivní, nezatížené ideologicky...“ (s. 45). Vzhledem k tomu, že jde o výzkumy z dob nejtuzší normalizace, není možné nic takového o tehdejší činnosti Ústavu pro etnografii a folkloristiku ČSAV tvrdit. Ideové zatížení bylo všudypřítomné, ale často na první pohled nenápadné – navrhuji tuto otázku jako jedno z témat k diskusi u obhajoby. Na s. 52 uvádí autorka o porevoluční Šumavě (po listopadu 1989), že „začínají bujet provozy hanbinců a casin“ – ano, ale jednalo se především jen o několik lokalit (hraniční přechody, větší sídelní celky), které ale na Šumavu jako takovou měly minimální dopad, např. ve srovnání s Teplickem či Ašskem. Exkurz do romské problematiky je bezesporu zajímavý, byť ve srovnání s jinými problémy Šumavy po roce 1945 trochu předimenzovaně řešený – navíc v pozn. 33 (s. 59) se uvedeno, že „měla většina Čechů s Romy dosud jen malou zkušenost (v českých zemích žili ve větším počtu pouze na jižní Moravě)“ – to není relevantní, čeští Romové v převážné většině kočovali, Češi se s nimi před 2. sv. válkou běžně setkávali, byť nijak intenzivně. Jejich konec přineslo až nacistické „konečné řešení“, které české Romy téměř zničilo. Nově příchozí slovenští Romové byli zvyklí na zcela jiné poměry, proto měli v počátcích svého nového života v českých zemích opravdu mnoho problémů, které dovršilo povinné, komunisty řízené „usazení“ (tj. zákaz kočování). Jelikož se ale romská problematika soustředila zejména na Český Krumlov, vyplývá z toho další otázka k obhajobě – nakolik pováleční migrující Romové proměnili charakter Šumavy jako takové?

Přínos dizertační práce je nesporný. Jedná se o další „střípek do mozaiky“ výzkumů býv. Sudet, který napomáhá lepšímu pochopení kulturně-etnických proměn nejen pohraničí, ale potažmo i celé české společnosti po skončení 2. sv. války. Autorka vcelku zdařile získané informace z odborných pramenů kombinuje s výsledky vlastního výzkumu a vytváří tak nový, kvalitní celek. Zároveň se ve značné šíři celé práce mnoho potenciálně zajímavých problémů

jen naznačilo (zejm. ekologická témata, rozvoj turistiky atd.), bylo by jistě vhodné je při nějaké další příležitosti (nový terénní výzkum?) prohloubit a rozvést.

Závěr

Je zcela jistě nezbytné ocenit, jak se kolegyně Košatková vypořádala s nelehkým terénním výzkumem a zejména s následným zpracováním získaných dat a jejich přetavení v odborný text. Celá práce nese jasné příznaky hlubokého zaujetí autorky tématem a její snaha co nejlépe se s celou problematikou vypořádat. Kolegyně Košatková prokázala schopnost samostatné tvůrčí práce, solidní orientaci v příslušné odborné literatuře a své schopnosti aplikovat teoretická východiska na konkrétní problém. I přes uvedené dílčí výhrady a nekonzistentnosti mohu tuto práci doporučit k obhajobě a tím i otevřít cestu k získání titulu Ph.D.

Předloženou disertační práci předběžně klasifikuji jako *prospěla*.

v Praze 14. 7. 2023

PhDr. Jaroslav Otčenášek, Ph.D.